

Cilj je še vedno asimilacija

V soboto je poteklo 20 let, da se je Italija vrnila v Trst. Predzgodovina tega je znana — sporazum med Aangloamerikanci in Italijo, jugoslovanska reakcija in londonski memorandum. Dvajsetletnica je nudila priložnost za bilanco, a videti je, da nikomur ni bogve kaj do nje, niti na italijanski niti na slovenski strani. Zato je šla ta obletnica bolj tiho mimo, če izvzamemo nekaj redkih zastav in sprevod.

S slovenske strani pa je tudi ob tej priložnosti slišati zahteve po zakonu »o globalni zaščiti slovenske manjšine« in podobnem, predvsem pa zahteve o resnični enakopravnosti. Te zahteve se ne bo slovenska manjšina nikoli odrekla, dokler bo obstajala, kajti te zahteve ji narekuje sam biološki zakon, nagon samohrane, ki je lasten tudi najnižjim oblikam življenja, kaj šele ljudem in narodnim ter narodnostnim skupnostim. Zdi se torej, da bi moral biti razumljiv in sprejemljiv tudi državam oziroma večinskim narodnim skupnostim v njih. Vendar pa ni tako in zato so take države sicer pripravljene sprejeti zakone o zaščiti volkov ali ptic roparic ali določenih vrst cvetja in dreves, ne pa zakonov o zaščiti narodnih manjšin.

Proti temu niso le desničarski skrajneži, ne le fašisti; odpor proti zaščiti drugih narodnosti ali konkretno slovenske narodnosti v Italiji je prav tako zagrizen in globok pri ljudeh, ki so globoko prepričani, da so demokrati in napredni, celo pri uglednih publicistih, pravniki in univerzitetnih profesorjih. Tudi po njihovih pojmih je država isto kot narod oziroma državo pojmujejo še vedno kot integralno racionalno tvorbo, ki ima vso pravico zahtevati od svojih državljanov, da žrtvujejo na oltar nacionalne enotnosti in homogenosti svojo morda drugačno narodnost, to se pravi, da se morajo dreti svoji narodnosti in kulturni drugačnosti ter se prilagoditi večini, se integrirati z njo, konkretno rečeno, se čutiti nacionalno Italijane, tudi če se še lahko gredo, recimo, slovenskega gledališča, ali slovenske folklore. Toda slovenske šole so takemu povenotanju in prilagajevanju že napoti.

Če bi imeli Slovenci v Italiji opraviti samo s fašizmom, bi nam bilo lahko. Tu so stvari jasne. Toda žal imamo opraviti bolj s takimi ljudmi, ki v veliki meri ustvarjajo javno mnenje v Italiji, preko tiska in preko univerz in ki sami obsojajo fašizem, pa se ne zavedajo, da sami nosijo v glavi ideje in formule, iz katerih je zrastel in s katerim se je hranil fašizem: poveljevanje enotne države; da se mora ljudstvo prilagojevati

(dalje na 3. strani)

Bo Aldo Moro uspel?

Kmalu bo mesec dni, odkar je odstopila vlada predsednika Mariana Rumorja, in še nič ne kaže, da bo Italija v nekaj dneh zagotovo imela novo osrednje politično vodstvo. Predsednik republike Leone je na predlog Krščanske demokracije poveril mandat za sestavo nove vlade dosedanjemu zunanjemu ministru Aldu Moru, potem ko je demokristjanski glavni politični tajnik Fanfani enako nalogo odklonil, ker se mu ni posrečilo sestaviti levosredinske vlade.

Kot vse kaže, vztraja stranka relativne večine na stališču, da si je treba vsekakor še dalje prizadevati za obnovo levosredinske vladne koalicije, čeprav se zaveda, da bo po vsej verjetnosti nemogoče sestaviti vlado, v kateri bi bili predstavniki vseh štirih levosredinskih strank. Iz izjav, ki jih je dal poverjeni ministrski predsednik Moro, pa izhaja, da se bo zavzemal predvsem za ohranitev duha levosredinske politike in za določitev takšnega vladnega programa, kot ga zahteva današnji čas hudih gospodarskih, socialnih in političnih pretresov.

Zanimivo je, da se je Krščanska demokracija v sedanji hudi stiski obrnila na Alda Mora, ki ima v svoji stranki najmanj pristašev in prijateljev in o katerem so še pred dnevi govorili, da je hudo bolan. Moro je sicer že bil ministrski predsednik, in sicer skozi eno celo zakonodajno dobo (1963-1968) a je nato nekako padel v zaton in si odtlej politično in v svoji stranki ni več opomogel. Znano je, da je odločno in vztrajno odklanjal sredinskodesničarsko vlado in politiko, saj zaradi tega ni bil vstopil s svojimi prijatelji v Andreottijevo vlado.

Če se je Krščanska demokracija zdaj odločila za Alda Mora, bi to pomenilo ne samo priznanje njegovim nedvomnim sposobnostim, kar se v strankarski praksi redko dogaja, temveč predvsem potrditev veljavnosti leve sredine in zlasti nasprotovanje premiku na desno, kar bi nujno privedlo

do ponovnega zavezništva med demokristjani in liberalci.

Glede na vse to se preprost človek mora upravičeno vprašati, kakšni so resnični vzroki in razlogi, zaradi katerih je Rumorjeva vlada odstopila. Res je, da so nastale hude in v dobršni meri nepredvidene gospodarske težave, ki so delno odvisne od mednarodnih dejavnikov; prav tako pa drži, da je dosedanja vlada zašla v krizo predvsem zaradi nesoglasij znotraj posameznih strank leve sredine, kar velja zlasti za Krščansko demokracijo in socialdemokrate.

Prva je, vsaj na zunaj, odpravila nesoglasja, socialdemokrate pa še razjedajo hudi spori, verjetno tudi osebnega značaja, tako da stranki grozi velika nevarnost za njeno bodočnost. Nekateri socialdemokratski veljaki so v tem trenutku potegnili iz ropotarnice staro strašilo, in sicer »komunistično nevarnost«, z upanjem in pričakovanjem, da bo tudi tokrat učinkovalo na določene plasti italijanskega ljudstva. Vsi ti prvaki pa se ne zavedajo, da »komunistične nevarnosti« ne bo mogoče odpraviti s frazami, demagogijo in s preživelo politično teorijo ter prakso, temveč predvsem in samo z odpravljanjem socialnih krivic, na katere opozarjajo tudi komunisti, in z izvedbo vseh tistih družbenih reform, ki so nujno potrebne in s katerimi se, vsaj z besedami, vsi strinjajo.

Za današnjo krizo nosijo seveda odgovornost tudi socialisti, ki so prav tako med seboj sprti in katerim poleg tega marsikdo upravičeno očita pretirano strankarstvo, lov na »stolčke« in ostale slabosti, ki so značilne za stranko na oblasti. Vsekakor drži, da je socialistična stranka v okviru leve sredine marsikoga razočarala, saj ni dala tistega prispevka na ravni idej, programov in akcije, kot so ga mnogi pričakovali. Kaj kmalu so se tudi socialisti na žalost

(Dalje na 10. strani)

NEMIRNA KOROŠKA

Na Koroškem se nadaljujejo ostre politične polemike med slovenskima listoma »Naš tednik« in »Slovenski Vestnik« na eni in nemško-nacionalističnim ter vladnim tiskom na drugi strani kot tudi med nemškimi Avstrijci samimi glede problema takomenovanega »šetja« koroških Slovencev. Slovenska lista se sklicujeta med drugim na izjavo skupščine SR Slovenije, ki je bila sprejeta na skupni seji vseh treh zborov in v kateri je med drugim rečeno, »da uresni-

čitev dogovora (socialistične, ljudske in liberalne stranke v avstrijskem parlamentu in v koroškem deželnem zboru) o preštovanju koroških Slovencev ne bo v prid poglobljanju zaupanja med jugoslovanskimi narodi in avstrijskim narodom, niti v prid razvoju jugoslovansko-avstrijskih odnosov in da je nasprotna duhu evropskega prizadevanja za mir in medsebojno sodelovanje in sožitje med narodi. Delegati »izražajo zaradi od-

(dalje na 3. strani)

RADIO TRST A

:: NEDELJA, 3. novembra, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Mozart: Kvartet v f duru »Pruski«. 10.15 Mladinski oder »Uporna letala«. Napisal Jožko Lukeš. RO. Režija: Miro Opelt. 12.00 Nabožna glasba. 12.15 Vera in naš čas. 12.30 Glasbena skrinja. 13.00 Kdo, kdaj, zakaj. 13.30 15.45 Glasba po željah. 14.30 Nedeljski vestnik. 15.45 Orkester proti orkestru. 16.00 Sport in glasba. 17.00 »Germaine in pes«. Radijska drama, napisala Balbina Baranovič Battelino. RO. Režija: Jože Peterlin. 18.05 Nedeljski koncert. Zafred: Sinfonia breve. Solista: Gloria Paulizza, sopran, Remo Maselli, angl. rog. 19.00 Ljudska glasba iz vseh dežel. 20.30 Sedem dni v svetu. 20.45 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 22.00 Nedelja v športu. 22.10 Sodobna glasba. 22.20 Ritmične figure.

:: PONEDELJEK, 4. novembra, ob: 8.00 Koledar. 8.05 Slovenski motivi. 8.30 Godala v jutro. 9.00 Praznična matineja. 10.00 Slike iz prve svetovne vojske. 11.00 Od melodije do melodije. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 14.30 Pregled slovenskega tiska v Italiji. 14.45 Glasbeno popoldne. 16.00 Večno lepa glasba. 16.40 The Malcolm Dodds Singers. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.30 Baročni orkester. 18.50 Pevec in orkester. 19.10 Stanko Majcen »V zakopih«. 19.30 Jazz glasba. 20.00 Športna tribuna. 20.35 Slovenski razgledi: Srečanja - Trio Lorenz, klavir, Tomaž Lorenz, violina, Matija Lorenz, violončelo. Ivo Petrič: Meditations - Primož Trubar v naših krajih - Slovenski ansambli in zbori. 22.15 Klasični ameriške lahke glasbe.

:: TOREK, 5. novembra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Pratika, prazniki in obletnice, slovenske viže in popevke. 12.50 Glasbena medigra. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Kvartet La Salle. 19.00 Poje Marcella. 19.10 Od odra do filma - srečanja z igravko Slavko Hezgec. 19.20 Za najmlajše: pravljice, pesmi in glasba. 20.00 Šport. 20.35 Verdi: Nabucco, opera. 22.35 Nežno in tiho.

:: SREDA, 6. novembra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Beethoven: Sonata v g molu. 18.50 Marcello Rosa Jazz Ansamble. 19.10 Avtor in knjiga. 19.30 Zbori in folklor. 20.00 Šport. 20.35 Simfonični koncert. Sibelius: Simfonijski št. 1 v e molu. Brahms: Koncert št. 1 v d molu. 22.05 Motivi iz filmov in glasbenih komedij.

:: ČETRTEK, 7. novembra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Slovenski razgledi. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Nove plošče resne glasbe, pripravlja Ada Markon. 19.10 Italijansko gledališče v Ljubljani (Andrej Bratuž). 19.25 »Pisani balončki«. (Krasulja Simoniti). 20.00 Šport. 20.35 »V vrsti«. Radijska drama. Napisal Genaro Aceto, prevedla Alenka Rebula. RO. 21.35 Skladbe za kitaro. 21.55 Južnoameriški ritmi.

:: PETEK, 8. novembra, ob: 7.00 Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Opoldne z vami. 13.30 Glasba po željah. 17.00 Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. 18.30 Sodobni slovenski skladatelji. 18.55 »Le Groupe X«. 19.10 Povojna lirika: »Lepota in bolečina v besedi Edvarda Kocbeka« (Marko Kravos). 19.20 Jazz glasba. 20.00 Šport. 20.35 Delo in gospodarstvo. 20.50 Vokalno-instrumentalni koncert. Sodeluje mezzosopranistka Grace Bumbry. 21.30 V plesnem koraku.

:: Koledar. 7.05 Jutranja glasba. 11.35 Poslušajmo spet. 14.30-15.45 Glasba po željah. 15.45 Avtorradio. 17. Za mlade poslušavce. 18.15 Umetnost. Mezzosopranistka Elena De Martin in harfistka Giovanna Bellesi. 18.45 Glasbena zlepljenka. 19.10 Baragov dom v Ricmanjih. 19.25 Pevska revija. 20.00 Šport. 20.35 Teden v Italiji. 20.50 »Beli grad - zakleti grad«. Napisal Rado Bednarik, dramaturg. Aleksej Pregarc. 3. del. 21.30 Vaše popevke. 22.30 15 minut s Petrom Nerom.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. ♦ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ♦ Odgovorni urednik: Drago Legiša ♦ Tiska tiskarna Graphorn Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51

Premik na desno v Nemčiji in Avstriji

Medtem ko se premika politično težišče v Angliji in Franciji na levo, se začenja v nekaterih drugih evropskih državah, posebno v Nemčiji in Avstriji, premik na desno sredino. Pri nedeljskih deželnih volitvah na Bavarskem in Hessenskem je krepko napredovala krščansko-demokratska opozicija.

Na Bavarskem so narasli glasovi krščanske demokracije oziroma Straussovih krščanskih socialcev od 56,4 odst. pri deželnih volitvah l. 1970 na preko 61 odst. Socialisti so povsod nazadovali, tudi v mestih, kjer so doslej njihovi glasovi stalno naraščali. Na Hessenskem, ki je bilo vedno trdnjava socialnih demokratov, pa so napredovali krščanski demokrati od 39,7 odst. pri deželnih volitvah l. 1970 na 46,9 odst., za več kot 7 odst. Hud poraz je doživela tudi liberalna stranka, ki je v koaliciji s socialnimi demokrati (ki se imenujejo v Nemčiji socialisti). Na Hessenskem je padlo število liberalnih glasov od 10,1 odst. pri volitvah l. 1970 na 7,9 odst.

Na Hessenskem bodo socialni demokrati in liberalci še lahko sestavili deželno vlado, ker skupno še imajo večino v deželnem zboru, a le za nekaj poslancev.

Zadnje mesece se povsod kaže odmik nemških volivcev od socialnih demokratov. To si je razlagati z dvema vzrokoma. Prvi je ta, da tudi Nemčija občuti inflacijo in draginjo ter razne pojave splošne evropske

gospodarske krize in po mnenju javnosti je za to v precejšnji meri kriva socialistično-liberalna vlada, ki da premalo stori za odpravo negativnih pojavov v gospodarstvu. Drugi vzrok pa je ta, da je velik del javnosti razočaran nad statično, neinicijativno in brezidejno politiko socialistično-liberalne koalicije, ki drži Nemčijo v vlogi ameriškega protektorata in nikakor ne išče možnosti in priložnosti, da bi izrazila gospodarsko-socialni vzpon Nemške zvezne republike tudi v zunanji politiki. Nemčija je danes gospodarsko daleč najmočnejša in najbolj zdrava evropska država z velikanskim izvozom in uvozom, tako da je pravi motor svetovne trgovine, njena valuta je najtrdnjaja, dela daje več kot dvema milijonoma tujih delavcev, od nemških gostov je odvisen uspeh turistične sezone vseh evropskih sredozemskih in skandinavskih držav, tudi nemška vojska je danes spet najmočnejša na evropski celine (razen sovjetske), pri vsem tem pa Nemčija v svetovni politiki še vedno nima takorekoč nobene besede in samo salutira kot rekrut k vsemu, kar reče Amerika, Sovjetom pa kaže obraz skesanega grešnika, ki je pripravljen še naprej delati pokoro za Hitlerjeve grehe. Toda od konca Hitlerjeve dobe je minilo že skoro 30 let in mlade nemške generacije se ne čutijo več dolžne delati pokoro za norca in hudodelca, ki je

(dalje na 3. strani)

Mihec in Jakec se menita, da so simpoziji in govorance škodljivi za trebuh



— Kaj rečeš, Jakec, bojo kej skuhal tu novo vlado? Meni se zdi, de nekej kuhajo jn sami ne znajo kej bojo skuhal; al mineštro, al golaš al močnik.

— Znaš Mihec, objektivne težave jn subjektivni dejavniki so v okviru splošnega položaja taki, da... Ma prouzapravo so vsi pojasnili ta glavni politični prvaki po televiziji. Kej nisi neč poslušau?

— Ne. Ne smem. Mi je dohtar prepovedau.

— Kej pej jema dohtar za prepovedavat tašne reči!

— Čaki, de ti povem vse po vrsti. Je vre an cajt, ke se nisem slišou neč prou. Sm jemu ku ano švohust, kar naprej be spau, nobene voje nisem jemu, neč apetita jn vse sorte. Jn ke ni telo nehat, sm se primu jn smo šou na ano vizito h dohtarji. Uan me je narprej sprašavau vse sorte — sej znaš: kej delam, kej jem, kolko pijem, kaku hodem na stran jn take reči. Jn taku je pršlo ven tudi tu, de strašno rad poslušam politične govore na televižjoni. Pole mi je še potipau žilo, bmeru pritisk, pole je an cajt nekej študirau jn pole mi je razložu. Je reku, de moja bolezen jema psihičen značaj. De pouitični govori kvarno vplivajo na delovanje žlez, na hormone jn de vse tu mote naravni metabolizem jn še dosti drugeh učeneh reči mi je povedau, ke nisem nanka zastopu. Je končou taku, de če čem ozdravet, morem na vsak način pestet politične

govore. Zastran lepšega mi dau nekšne pirole, ma mi je še posebno zabičau, de ne smem poslušat tašneh čovorov. Znaš, jest mu nisem dosti vervau, ma vselih sem provirau jn sm ga bugau. Jn morem reč, de se slišem dosti bulše. Zatu mislem, de jo je z diagnozo pogruntau. Televizijo vselih poslušam; samo kadar se prkaže kašen političen prvak, nečko zaprem.

— Ma vidi na! Pomene, de so jemele psihičen značaj tudi nekšne moje težave. Znaš, vsakikrat kadar sm šou na kašen občni zbor, kažen kongres al seminar al simpozij, vsakikrat sm jemu pole drisko. Ma sm se zdravu kar po domače jn se najeu kostanja. Jn je pasalo. Ma zmiri se mi je zdelo čudno, de mi driska pride glih po tisteh simpozijeh. Zdaj zastopem.

— E, dragi moj Jakec, duševno ravnovesje je za zdravje strašno pomembno. Zatu je treba bet forte previden jn ahtat, kej poslušaj jn kolko poslušaj. Jest sm zdej normalo v skrbeh tudi zate, zatu ke si reku, de se boš denu u politiko. Pr takem deli boš mogu tudi dosti poslušat druge jn boš spet zboleu. Zatu mislem, de ni zate...

— E' Mihec, sm vre vse premislu. Si bom denu u uha tiste štrpone, ke ne slišiš neč skuzi.

— Ma pole ne boš znou, kej pravejo drugi!

— Sej ni treba. Ta pravi politik govori, de ga drugi poslušajo, ne de bo uan druge poslušau. Tudi kadar politiki govorijo med sabo, se neč ne poslušajo jn ravnajo, koker de be ta drug neč ne reku. Narbrž jemajo u uhah tiste štrpone.

— Ja, ja, be znalo bet.

PROSTOR MLADIH

Začenjamo z objavljanim mladinske rubrike »Prostor mladih«, ki bo obravnavala probleme in objavljala poročila, ki zanimajo mlade. Pisali naj bi predvsem mladi sami. Dobrodošli so dopisi o čemerkoli, ki prikazujejo življenje, miselnost doživetja, in probleme mladih.

—o—

Značilna lastnost slovenske mladine je že v vsem modernem času ta, da si hoče izoblikovati trden svetovni nazor; ta naj bi bil temelj, na katerem bi rad mladi slovenski človek gradil svoj svet vrednot in presojal dogajanje okrog sebe. Brez takega nazorskega temelja se čuti negotov in dezorientiran. Takemu iskanju trdnega nazorskega temelja so služili že v prvih desetletjih tega stoletja razni idejni tečaji za dijače in univerzitetne študente, še bolj pa se

Biti idejen, a tudi konkreten

je to razvilo v času med obema svetovnima vojnoma. Tudi danes kaže naša mladina — tudi tu na Tržaškem in Goriškem — posebno vnemo na razne tečaje, ki naj bi ji izoblikovali in utrdili svetovni nazor.

To je nedvomno pozitivna in pravilna težnja, ker si mora biti vsak človek na jasnem glede duhovnih vrednot. Vendar pa se večkrat dogaja, da se ta težnja izrodi v pretirano vnemo po neki popolni miselni čistosti in jasnosti, po tem, da bi se prikopali do »edino pravilnega« svetovnega nazora, ki ga zamenjujejo s kakim določenim ideološkim ali političnim sistemom. Taka težnja pelje v duhovno zaprtost in fanatizem. Vzgapal je predvsem »borce« za določeno ideologijo.

Tudi danes se ponekod kažejo take težnje, seveda manj v smislu političnega fana-

tizma kot pa idejnega abstraktizma. Mladi hočejo odkriti, kje je resnica, katera ideja, kateri sistem je najboljši. Pri tem pa izgubljajo tla pod nogami ali bolje rečeno stik s konkretnim življenjem. Stvarno življenje okrog njih se jim dozdeva malenkostno v luči velikih idej, ekumenizma, socializma, človekove totalne svobode, cerkvene prenovitve, raznih političnih zveličavnih idej. Izgubljajo čut za konkretno politiko; za resnične, čeprav včasih dozdevno preveč »umazane« vsakdanje probleme; za socialne probleme, ki se pojavljajo v njihovi bližnji okolici; za izkoriščanje, ki nima dramatičnih oblik izkoriščanja v tretjem svetu, a je morda še hujše in še bolj tragično; za gospodarske probleme; za onesnaženje narave; za zgodovino in sedanost lastnega naroda; za študij lastnih narodnih problemov.

Kadar vodi idejno izobraževanje proč od resničnih problemov namesto k njim, je zgrešeno. Da nam lahko idejne strokovnjake za to ali ono abstraktno področje, toda kadar nastopi trenutek krize, kadar bi narod potreboval ne le ljudi jasnih misli, ampak predvsem takih, pri katerih se iz jasne misli rodi tudi odločno dejanje, tedaj taki ideološki strokovnjaki odpovedo, ker imajo strah pred dejanjem. Ujeti so v lastne idejne sisteme. Zato naj bi šla ideja vedno vstric s preučevanjem — in reševanjem — konkretnih problemov.

Spomini na prijetne počitnice

Zdaj, ko se začenjajo vrstiti mračni jesenski dnevi in se že pojavljajo bele kape na Nanosu in na drugih gorah, mi je še posebno prijeten spomin na prijetne letošnje počitnice.

Bil sem s prijatelji na Rabu in spet smo s čolnom napravili malce pustolovsko potovanje. Nekega dne smo se odpravili z Raba do Crikvenice in to kar na vesla. Vožnja je trajala od petih popoldne preko cele noči do osmih zjutraj. Veslali smo izmenoma, vsak toliko časa, dokler se ni utrudil. Ostala dva sta medtem sladko spala v spalnih vrečah na trdih deskah čolna. Bilo je res lepo. V zvezdnati noči in ob skrivnostnih obrisih otokov sem kar pozabil, da držim vesla v rokah.

Za vožnjo nazaj smo si sposodili mali Tomosov motor in vkrcali še enega potnika, našega prijatelja, ki nas je čakal v Crikvenici. Obpluli smo celo obalo vzhodnega dela Krka in obiskali nekaj zelo slikovitih ribiških vasi. Vseh teh lepot se niti ne more opisati. Zdi se mi, da sem pri tem postal kar malce »udarjen« na plovbo in posebno na jadranje po morju. Nekaj smo se menili, da bi nekje staknili staro »trabakulo« in jo popravili ter preuredili za kakšno daljše potovanje.

Potem sem bil z isto ekipo prijateljev nekaj dni v gorah. Napravili smo kar lepo turo. Iz Kranjske gore peš na Vršič in na Prisank, potem pa med samimi prepadi na Razor. Prenočili smo v Pogačnikovem domu

pred Razorjem. Drugi dan smo osvojili še en vrh, Bovški Gamsovec, in se nato skozi Vrata vrnili v Mojstrano. Kar precej smo se napešali, pa je bilo vredno. Škoda, da ni bilo časa za Triglav. Saj smo nameravali preko Triglava iti v Bohinj in šele od tam domov.

Ob spominih na to lažje prenašam to deževno in mračno jesen ter se veselim prihodnje pomladi in poletja. *Marijan*

Nemirna Koroška

(Nadaljevanje s 1. strani)

ločitve avstrijskih strank o preštevanju posebne vrste globoko zaskrbljenost in podporo pravičnemu boju Slovencev v Avstriji ter demokratičnim silam v tej državi, ki se zavzemajo za uresničitev pravic slovenske in hrvaške narodne manjšine.

»Slovenski vestnik« piše: »Koroški Slovenci smo vsekakor pokazali zvrhano mero potrpljenja in nam nihče — če ni zloben — ne more reči, da ne bi bili pripravljeni iskati rešitve naših vprašanj znotraj Avstrije. Tega skupnega iskanja rešitev nismo prekinili mi, ampak ga je prekinil znani sklep o preštevanju, ob katerem zdaj tudi še tako zvito dlakocepstvo ne more prikriti namere, da bi nadalnje uresničevanje člena 7 pogojevali z eno ali drugo obliko ugotavljanja manjšine. To pa je diktat, ki se mu koroški

Slovenci ne moremo in ne bomo uklonili! In to je tudi vzrok, da v našem boju za dosego pravic iščemo — kakor to že dolga leta delajo Južni Tirolci — podporo matičnega naroda in mednarodne javnosti.«

K temu bi bilo samo pripomniti, da bi bil že čas, da bi posegle vmes tudi velike sile, ki so podpisale avstrijsko državno pogodbo in s tem jamčile za izvajanje tudi njenega 7. člena, predvsem Združene države, Rusija in Anglija. Kaj pravijo one k dogajanju na Koroškem? To bi bilo zanimivo zvedeti.

—o—

PREMIK NA DESNO V NEMČIJI
IN AVSTRIJI

(nadaljevanje s 2. strani)

zganjal svoje pokole in druge zločine, ko njih še ni bilo na svetu.

Tako so mnogi volivci mlajše generacije naveličani šibke zunanje politike socialistično liberalne koalicije in postaja zanje bolj privlačen aktivnejši program Straussove krščanske demokracije. Franc Josef Strauss je namreč še vedno glavna osebnost med nemškimi krščanskimi demokrati.

V Avstriji pa so doživeli socialisti kanclerja Kreiskega neprijeten in nepričakovan neuspeh na Štajerskem, kjer so pri deželni volitvah zadnje nedeljo nazadovali za 3,8 odst. Ljudska stranka je dobila absolutno večino. Socialisti in liberalci (ki tudi v Avstriji sestavljajo vladno koalicijo) so doživeli neuspeh tudi v deželah Vorarlberg in Salzburški. Tako tudi politika kanclerja Kreiskega doživlja krizo, iz podobnih vzrokov kot socialisti v Nemčiji.

Cilj je še vedno asimilacija

(nadaljevanje s 1. strani)

državi in ne obratno; da ima država pravico zahtevati izruvanje tistih, ki se čutijo tuji italijanskemu nacionalnemu kolektivu; pravico, da vidi v tistih, ki se branijo mešanju zakonov in narodnostnega mešanja državnemu narodnemu kolektivu tuje telo.

Zid, ob katerega butamo Slovenci v Italiji, je taka miselnost pri tistih, ki se imajo za demokrate in se sklicujejo na liberalne ideje in na enakopravnost. Toda tako stališče do enakopravnosti je samo še formalno: v resnici se razlikuje od fašističnega, kar za-

deva asimilacijo z liberalno metodo, drugi z ricinusovim oljem. Rezultat, po katerem stremijo, pa je pri obojih isti: asimilacija, prostovoljna ali prisilna.

Proti temu se moramo braniti Slovenci predvsem s tem, da bomo močni sami od sebe, zaradi svoje lastne zavednosti in ekonomiziranja naših narodnih virov, zaradi naše lastne kulture in civilizacije, dobrega gospodarjenja in enotnega političnega nastopanja, ne pa da bi se zanašali najprej na »zakon o globalni zaščiti manjšine«. Ta bi moral biti samo pika na i.

Po obisku madžarske in italijanske delegacije

V petek, 25. oktobra, sta bili na obisku pri Slovenski kulturno gospodarski zvezi v Trstu delegaciji skupnosti Italijanov in skupnosti Madžarov iz SR Slovenije.

Delegacije so na skupnem srečanju potrdile splošna načela glede pravic, varstva in enakopravnosti narodnih skupnosti. Pri tem je bilo posebej poudarjeno, da se v tem pogledu popolnoma krijejo težnje teh skupnosti s težnjami najnaprednejših tokov sodobne družbe. Narodnostne skupnosti se borijo za svoje pravice, zato, da se ohranijo kot subjekt, napredni tokovi pa dajejo narodnostnim skupnostim možnost vsebinskega enakopravnega soodločanja in prisotnosti v težnji, da pridejo do izraza in se vskladijo interesi raznih skupnosti v družbi. Ni pomembno čudno, da se narodne skupnosti vključujejo v napore naprednih tokov ne samo zaradi enakih pogledov na razvoj družbe, ampak tudi v prepričanju, da bo vsak napredek v družbenih odnosih pozitivno vplival na položaj samih skupnosti.

Delegacije menijo, da imajo narodnosti, če jim družba, v kateri živijo, zagotovi formalne in vsebinske pravice na individualni in kolektivni ravni, učinkovitejšo vlogo prijateljskega povezovanja in sodelovanja med sosednimi državami. Prav tako je jasno, da predstavlja povezava med manjšinsko skupnostjo in matičnim narodom, in obratno, temeljno osnovo za njen popolni razvoj. Vsakršno pojmovanje problemov narodnostnih skupnosti v smislu recipročnosti ogroža njih interese in interese mednarodnega sožitja. Delegacije poudarjajo, da je odprta meja med sosedi najboljša jamstvo tudi za razvoj narodnostnih skupnosti, ki so pomemben dejavnik zblizanja in razumevanja.

Delegacija madžarske narodnostne skupnosti je opisala položaj in pravice Madžarov v SR Sloveniji po novih ustavah SFRJ in SRS ter po statutih občin Murska Sobota in Lendava. Ugotovila je politično voljo, da se v praksi uresniči ustavna načela in da se uveljavijo tudi vsa določila statutih.

Delegacija italijanske narodnostne skupnosti je mnenja, da so z novima ustavama in z novimi občinskimi statuti ustvarjeni vsi pogoji za realizacijo načel in norm narodnostne zaščite. Z večjim sodelovanjem med SR Slovenijo in SR Hrvatsko se bodo lahko še bolje reševala odprta vprašanja šolstva, tiska in kulture.

Delegacija SKGZ je prikazala sedanji položaj Slovencev v Furlaniji - Julijski krajini, informirala je o spremenjenem odnosu odločilnih

političnih in krajevnih oblastvenih krogov do slovenske narodnostne skupnosti v primerjavi z odnosom izpred deset let in prej in opozorila na še vedno odprta bistvena vprašanja, ki ogrožajo sam obstoj slovenske narodnostne skupnosti in ki bi jih bilo treba razrešiti z globalno zakonsko zaščito Slovencev v tržaški, goriški in videmski pokrajini.

Vse tri delegacije so soglasno ugotovile, da so poglobljanje manjšinskih vprašanj in informacije o položaju narodnostne skupnosti na mednarodni ravni kot sta bila letošnji seminar OZN o manjšinah na Ohridu in Mednarodna konferenca o manjšinah v Trstu, koristne za vse narodnostne skupnosti. Na tržaški konferenci so poleg tega predstavniki narodnosti enakopravno nastopali, kar je temu mednarodnemu zboru dala naposlednejšo in pristnejšo vsebino. Kar je bilo na obeh prilikah povedano in želje, ki so jih predstavniki narodnostnih skupnosti izrekli, ne bodo mogli iti mimo odločujočih dejavnikov. Prav tako bi bilo škoda, če bi se tržaška pobuda ustavila in če se ne bi konferenca organsko nadaljevala, predvsem glede nadaljnega poglobljanja te problematike v tem prostoru.

Vse tri delegacije so sklenile poslati s srečanja koroškemu Slovincem pismo kot dokaz solidarnosti z njihovim bojem za narodnostne pravice, ki jim jih Avstrija kljub mednarodnim obveznostim še vedno ne priznava.

DISKUSIJSKI VEČER O FAŠIZMU

Vsa javnost je vabljen na diskusijski večer, ki bo v petek, 8. novembra ob 20. uri v Prostorih Slovenske prosvete, ulica Donžeti 3-1, levo, na temo: »Kaj je fašizem?«. Diskusija bo svobodna, a časovno regulirana, tako da se bodo lahko zvrstili vsi diskutanti tudi večkrat. Razčistila naj bi vprašanje, kaj je v današnjem času fašizem in odkod grozi.

Pobudnik diskusijskih večerov, ki naj bi bili v nekem smislu nadaljevanje diskusij iz Drage (in za katere tam navadno zmanjka čas), je skupina kulturnih delavcev in častnikov, ki čutijo potrebo po sproščeni in poglobljeni diskusiji o aktualnih problemih. V skupini, ki je orpta vsem, so Martin Breclj, Marija Češcut, Ivo Jevnikar, Franc Jeza, Saša Martelanc, Boris Pahor, Saša Rudolf, Igor Tuta in Ubald Vrabc.

POČASTITEV GLASBENIKA MALIČA

V Finžgarjevem domu na Opčinah je bila v nedeljo popoldne lepa prireditve, s katero je openska javnost počastila glasbenika prof. Staneta Maliča za njegovo sedemdesetletnico. Počastili so ga seveda predvsem s pesmijo in glasbo. Nastopila sta dekliški in cerkveni pevski zbor, ki je že oba »likal« tudi jubilat. Zvrstilo pa se je še več drugih točk, v katerih so nastopili njegovi učenci na klavirju, igrala in pela sta ansambla »Taims« in »Galebi«, pela je Ljuba Berce - Košuta ob spremljavi prof. Maliča samega. O slavljenju pa je na začetku spregovoril Zorko Harej.

PRVI KONCERT GLASBENE MATICE

Glasbena matica v Trstu je začela v petek, 25. t.m. svojo letošnjo koncertno sezono s koncertom svojega orkestra pod vodstvom dirigenta Oskarja Kjudra. Kot solist je nastopil Branimir Slokar — pozavna.

Na koncertu je vladalo praznično in toplo ozračje. Velika gledališka dvorana Kulturnega doma je bila polna.

Orkester je dobro zaigral Ipavčevo »Serenado za godalni orkester«, vendar pa je skrb za korektnost izvedbe nekoliko prekrila čustveni žar skladbe. V Albrechtsbergerjevem »Koncertu za pozavno in godala« je prišla do polne veljave Slokarjeva pozavna, ki je zvenela zametno in polno. Imeli pa smo vtis, da tu pa tam orkester in solist še nista bila zvočno popolnoma spojena in da je orkester premalo polno zvenel. Ta

zadržanost orkestra pa je popolnoma odpadla v Haendlovem »Koncertu v f molu« kjer se je čudovito polnemu, suverenemu in mehchemu zvoku pozavne enakopravno in sigurno, s čisto pravim odtenkom moči in zvočnosti pridružil tudi orkester. S tem je bil dosežen višek tega koncerta. Izvedba je naravnost navdušila občinstvo. Tudi izvedba Mozartove »Salzburške simfonije v D-duru št. 1 za godala« je ostala na isti kvalitetni ravni in je prav tako izzvala navdušeno ploskanje občinstva. Vsi, orkester, solist in dirigent so bili deležni dolgega in radostnega priznanja poslušalcev.

»UTRIPI«

Pred kratkim je prišla iz tiskarne »enkratna številka« (ali majhen zbornik v obliki brošure na 20 straneh) »Utripi«, »kulturna izdaja« Slovenske prosvetne matice v Trstu. Brošura nosi datum julij 1974. Začenja se s kratkim člankom »Ob mednarodni konferenci o manjšinah«. Sledi članek o stoletnici državnika in gospodarstvenika Luigija Einaudija. Napisal ga je Marko Udovič. Kot povzetek iz predavanja inž. Borisa Sancina je objavljen članek o dr. Andreju - Slavku Uršiču. Dr. Anton Kacin je prispeval članek »Mohorjeve družbe v slovenski kulturi«. Adrijanski piše o Prešernu ob 125-letnici, U. Marko pa o 70-letnici rojstva Srečka Kosovela. »Beneški« je napisal članek o Petru Podreki, prvem narodnem buditelju med Beneškimi Slovenci. Poleg tega se spominjajo »Utripi« sedemdesetletnice dr. Rudolfa Marca in objavljajo kratke spominske članke o štirih umrlih uglednih možeh.

Težki položaj slovenskih duhovnikov

Kaplan na Opčinah, g. Pohajač je pred kratkim v cerkvi opozoril na zelo težki položaj nekaterih slovenskih duhovnikov v naših krajih, ki zaradi formalnih vzrokov (ker niso državljani) ne uživajo raznih osnovnih in najnujnejših pravic in zaščite, ki so za druge samoobsebi razumljive. Naglasil je tudi težave slovenskih duhovnikov na splošno, ki jim naša javnost nudi premalo podpore in kaže do njih premalo zaupanja. Izrazil je hudo skrb za prihodnost duhovniških poklicev in navzočnosti slovenskih duhovnikov na tržaškem ozemlju, ker ni duhovniških poklicev. Lahko se zgodi — je re-

kel — da bodo morali prihajati nekoč sem misijonarji iz daljnih tujih krajev, kot so hodili doslej slovenski duhovniki na tuje celine. Iz njega sta govorila bolečina in skrb, ki razjedata vse slovenske duhovnike na našem ozemlju.

Ob isti priložnosti je izrekel g. Pohajač bojazen za nadaljnjo usodo openskega »Marijanišča«, v katerem letos ni več dijaškega zavoda. Kot smo zvedeli, služi zdaj le še za prireditve — v njem je Finžgarjev dom — in za zavetje nekaterim duhovskim osebam in priložnostnim obiskovavcem.

SLOVENSKA SKUPNOST DANES IN JUTRI

(Izvajanja Aleša Lokarja na občnem zboru Slovenske skupnosti)

II.

Če naj gornja izvajanja ponovimo v nekoliko strnjeni obliki, bi dejal, da je namen Slovenske skupnosti v tem, da na politični ravni proučuje, predlaga in po možnosti uresniči vse tiste ukrepe, ki so bistveni za neokrnjen razvoj Slovencev v Italiji, posebno še v naši deželi. Ker ta naloga nikakor ni lahka, se mora Slovenska skupnost povezovati s celotnim družbenim in političnim delovanjem ostalih državljanov; posebno pa še s tistimi sonarodnjaki, ki pripadajo drugim političnim grupacijam in njihovimi predstavniki. Kajti, od vsklajenega delovanja vseh slovenskih političnih predstavnikov je precej odvisno, ali bomo lahko rešili naše najosnovnejše probleme. Menim, da se Slovenska skupnost ne bi smela odreči tem stikom, ampak da bi morala zanje najti obliko, ki bi bila v novi perspektivi najbolj učinkovita v dobrobit vseh Slovencev.

Razvedovanje po času in prostoru nas je privedlo do nekaterih splošnih predpostavk za naše javno delovanje. Nadaljnje razglabljanje bo mo posvetili nekaterim posameznim sektorjem manjšinskega življenja.

Kot prvega bi omenil

Gospodarstvo

Ta aspekt manjšinske problematike je bil precej poglobljen v okviru gospodarsko-socialnega oddelka na manjšinski konferenci, ki je bila letos julija v Trstu.

Tu ne morem ponavljati vseh izvajanj znanstvenega značaja, ki niso tako zanimiva iz političnega stališča, rad bi prikazal tiste sklepe, ki imajo tudi širši javni pomen.

Najprej moram poudariti, da so iz gospodarskega vidika pri vsaki manjšini bolj važne aktivnosti, delovanje, kot pa število, obseg, prostorska razporeditev ipd. Strnjeno lahko trdimo, da je bolj važna dinamika od statike. Dinamična manjšina je lahko gospodarsko močna, čeprav je številčno šibka. Zato je iz gospodarskega vidika važno, da je manšina čim bolj aktivna na vseh področjih svojega udejstvovanja: tako na tipično gospodarskih (industrija, kmetijstvo, obrt, terciarne dejavnosti), kot tudi na tipično negospodarskih (kultura, prosveta, šport, šolstvo). Oboje ima namreč to moč, da ustvarja manjšinsko specifične proizvode in dviga ceno manjšinsko specifičnim proizvodnim faktorjem. To pa dviga cene celotni manjšini.

Hočevar, ki je izdelal v ta namen študijo, trdi, da bi morali skrbeti, da se ustanovljajo institucije in podjetja ter službe v javni upravi in na privatnem področju, ki uporabljajo manjšinski jezik in s tem večajo povpraševanje po manjšinsko specifičnih dobrinah in faktorjih. Jasno je: vsaka slovenska šola krepki gospodarsko moč manjšine, prvič ker uporablja manjšinsko specifične proizvode — slovenske diplomirance — ki prav tako povečujejo povpraševanje po slovenskih specifičnih proizvodih — knjigah, časopisih, krožkih, bančnih uslugah ipd.

Gospodarstvo torej ni samo v industriji in obrtništvu, kakor se zmotno misli, temveč v vsaki ustanovi, da še celo več — v vsakem ukrepu, ki na kakršenkoli način povečuje potrebo po manjšinsko specifičnih dobrinah in faktorjih.

Takšen ukrep je, recimo, že odprta meja: odprta meja in menjava s sosednjimi jugoslovanskimi pokrajinami je, hočeš, nočeš, povečala uporabo naše materinščine v prometu in menjavi in s tem tudi povpraševanje po delovni sili, večji našega jezika. Zato je trenutno manj problemov pri iskanju zaposlitve za diplomirance iz naših šol.

Dobro je, da se zavedamo te splošnosti gospodarskega pristopa, ker se mnogi nesporezmi vrte prav okoli tega pojma: mnogi menijo, da se gospodarstvo omejuje na industrijo in obrtništvu, medtem ko so tudi vse druge dejavnosti po svojem značaju, pomenu in učinku globoko gospodarske. Za nas je to važno, ker nam je tako jasneje, kam in kako usmerjati politično iniciativo.

Drug bistven gospodarski problem pri manjšini se pojavi takrat, kadar upoštevamo manjšinsko specifične gospodarske faktorje, kot so manjšinska delovna sila, kapital in zemlja.

Ker so ti proizvodni faktorji v glavnem substitutivni (razen določenih omejitev predvsem pri delovni sili) to se pravi, da jih lahko brez težav uporabimo tako na manjšinskem kot na večinskem tržišču, bo nastala težnja za tem, da se uporabijo na tistem tržišču, ki je zanje pripravljeno plačevati višje cene. To pa je tisto tržišče, ki razvija močnejšo in rentabilnejšo proizvodnjo.

Tipičen takšen primer je zemlja v slovenskih rokah v okolici Trsta, Gorice in drugih krajev. Zemljišča v okolici mest manjšinsko specifično gospodarstvo, ki je v glavnem še zmeraj omejeno na nižjo akumulativno kmetijsko dejavnost, uporablja v agrarne namene. Temu primerna je tudi njihova agrarna cena. Toda v bližnji okolici središč so iste površine uporabljive za veliko bolj akumulativne gradbene, in dusterske in terciarne dejavnosti, ki zanje lahko nudijo višjo ceno. Nič čudnega torej, če opazimo težnjo, da ta zemljišča prehajajo iz manjšinskih v večinske roke.

Tra proces pa je za manjšino usoden. Namreč, da to usodnost razumemo, moramo stvari gledati perspektivno. Dokler so faktorji v okviru manjšine (dokler je, recimo, zemlja v slovenskih rokah), čeprav so slabše izkoriščani, kot bi lahko bili, je vedno možno za jutri predvideti in načrtovati bolj učinkovite oblike manjšinsko specifične proizvodnje (lahko si mislimo, kako jih bomo mi Slovenci za svojo korist bolje uporabili), ki bodo bolj rentabilne od obstoječih in bodo utrjevale manjšinski sistem. Tisti trenutek pa, ko se faktorji dokončno odtujijo manjšinskemu sistemu, je konec tudi perspektivnega razvoja manjšinskega gospodarstva.

Manjšina bi torej morala, tam kjer je odtujitev neizbežna in nujna, in teh primerov je

kar precej (razni avtoporti, ustanove, naftovodi ipd.), od večine zahtevati odškodnino za odtujitev in razlašanje proizvodnih faktorjev, in sicer to ne le v smislu normalne odškodnine, temveč tudi v smislu bodoče izgube manjšinskega gospodarskega potenciala, ki ostaja tako vsekakor okrnjen.

Ker je takšna izguba denarno težko določljiva, se mi zdi pravično zahtevati kot nadomestilo določen vpliv in prisotnost članov manjšine v vseh tistih ustanovah, za katere je manjšina dala svoje faktorje: predvsem zemljo.

Če večina uporablja slovensko zemljo za gradnjo tovarn, ustanov ali urbanističnih in drugih objektov, bi bilo pravično postaviti načelo, da moramo v teh tovarnah, ustanovah in urbanističnih objektih v zameno za zemljo, ki smo jo dali za gradnjo in razvoj, pridobiti določen vpliv in delitev ugodnosti, ki iz teh dejavnosti izhajajo.

To bi imelo na manjšino ugoden učinek, ker bi pomagalo izboljšati manjšinski gospodarski potencial in bi povečevalo povpraševanje po tako imenovanih manjšinsko-specifičnih proizvodih.

Na tem področju so bile doslej z naše strani storjene precejšnje napake, saj stoji na našem ozemlju že cela vrsta objektov, kjer nimamo nikakršnega vpliva.

Kultura

Slovenci ločujemo dvoje vidikov kulture: prosveto ali ljudsko kulturo, ki je predvsem množičnega značaja in pa kulturno delovanje na višji ravni, ki je bolj elitnega značaja.

Sicer trdijo, da se politika ne bi smela vmešavati v kulturo, vendar pa to bolj velja za elitne oblike kulture. Množična prosveta je odvisna od javnega delovanja, bodisi finančno, bodisi zato, ker ima precejšen vpliv na množice in je zato nujno tudi predmet političnega načrtovanja.

Pri višjih oblikah kulture, ki so čestokrat bolj individualnega značaja lahko politika uporablja skoraj edinole načelo ustvarjalne svobode. Ta zvrst je ponavadi toliko bolj kvalitetna, kolikor bolj bo znala preraščati razne okvire materialne pa tudi idejne narave. Zdi se mi, da je edina možna kulturna politika na tem področju ta, da politika pomaga ustvarjati ozračje, kjer bo to možno.

Kar se tiče prosvete, pa veljajo tu načela o čimvečji množičnosti in razvejanosti. Skrb politiki pri tem bi morala biti v tem, da po možnosti poskrbi sredstva, ljudi in načine dela, da bo prosvetno delovanje zajelo čimvečje število naših ljudi po celotnem ozemlju, kjer prebivajo Slovenci v Italiji. Prosveta bi morala postati ena izmed glavnih dejavnosti prostega časa predvsem odraslih, pa tudi mladine.

(nadaljevanje na 6. strani)

Pri našem kulturnem in prosvetnem udejevanju zajemajo poseben pomen nekatere centralne ustanove, kakor SSG v Trstu, pa tudi druge ustanove, ki jih vsi poznamo in zato ni nujno, da jih tu omenjam. Tem ustanovam mora veljati vsa naša skrb.

Še določen aspekt bi bilo treba omeniti, kadar govorimo o bamejski kulturi, bodisi vrhunski bodisi ljudsko-prosvetni: to pa je funkcija posredništva in premoščanja, ki naj jo odigra naša kulturna ustvarjalnost. Menim, da bo to funkcijo naša kultura najbolj opravila tako, da bo gojila čim tesnejše in plodne stike, po eni strani s kulturo maticnega naroda, po drugi pa z italijansko kulturo, bodisi v Trstu, bodisi sicer v Italiji.

Šolstvo

Iz gospodarskega stališča je šolstvo tisto delovanje, kjer se proizvaja kvalificirana poklicna struktura iz nekvalificirane. Šolstvo je zato bistvenega pomena, posebno pri Slovencih, ki smo skupina, katere bistven problem v preteklosti in deloma še danes je bil socialni dvig. Prav zato je pri nas šolstvo zavzelo središčen pomen. Cela vrsta naših velikih mož od Slomška do Finžgarja in drugih je povezana z delovanjem za šolo in v šoli.

Kateri so osnovni problemi v našem šolstvu?

Ni mogoče, svededa, na kratko strniti vseh možnih problemov. Zato bi potrebovali posebno razpravo. Toda, če naj izrečemo nekaj splošnih misli, bi dejal sledeče: tudi pri problemu šolstva najdemo dva osnovna elementa: količino in kakovost.

K prvi točki: količinsko je naše šolstvo kolikor toliko razvito le na Tržaškem in Goriškem, povsem pa manjka v Beneški Sloveniji, v Terski dolini, Režiji in Kanalski dolini tja do Trbiža. Razširitev šolskega sistema na ta področja mora biti osnovna naloga za prihodnje obdobje. Doseči bi morali taščno stanje, da bo vsak slovenski otrok imel v dosegu vsaj osnovno šolo v materinem jeziku. Za ta cilj bi veljalo uporabljati vsa sredstva in maksimalne napore.

Drug problem pa je, seveda, kvaliteta našega šolstva. Tu se naši naporji družijo z naporji, da bi posodobili ves italijanski šolski sistem, ki ima precej hib: preveč nocionizma, preveč literarne kulture, premalo sodobne znanosti, tehnologije, znanja o družbi, o gospodarstvu ipd. Vendar mislim, da bi slovenska šola razen tega morala imeti še toliko avtonomije, da bi lahko bolje izkoriščala svoje komparativne prednosti, ki so predvsem na jezikovnem področju. Primer: pred časom sem se, recimo, zavzemal zato, da bi slovenska šola postala pobudnik tečajev za gospodarske operaterje, ki delujejo na vzhodnih tržiščih. To bi bil edini takšen tečaj v Italiji. Zdi se mi, da bi morala naša šola težiti za takšnimi iniciativami, ki bi jo postavile na vidno mesto v vsem italijanskem šolstvu.

Šport

Zelo važna panoga zamejskega udejevanja je šport, ki ima veliko funkcijo, predvsem pri mladini, tudi pri odraslih.

Mladino šport združuje v prostem času, jo odvaja od raznih oblik družbene deviacije in

prestopništva in ji daje široko polje zanimanja in izvenšolskega udejevanja. Pri odraslih je šport važna oblika rekreacije.

Tudi pri športu sta važna dva vidika: množičnost in kakovost. Oba sta po svoje važna: količina, množičnost je tisti dejavnik, ki omogoča, da se športno udejevanje razširi na čimvečjo in številčnejšo množico mladine, tako v zemljepisnem kot v socialnem pogledu. Idealno bi bilo, da bi vsaj ena od različnih športnih panog zajela vsakega našega dečka ali deklico, že od osnovnošolskih let naprej, tako v mestnih središčih kot na podeželju. S tem bi ustanovili močne manjšinske specifične ustanove in organizacije, ki bi delovale protiasimilacijsko in bi tudi gospodarsko krepile manjšino, v prej že omenjenem splošnem smislu.

Prav tako pa bi naš šport moral biti dovolj množičen, da bi zajel tudi kmečko, delavsko in obrtniško mladino, ki ne obiskuje slovenskih šol. Večkrat se pritožujemo, da je prav ta mladina najbolj podvržena asimilaciji. Pritegnitev k športni dejavnosti je po močnosti ena izmed dobrih oblik, da se asimilacija prepreči, oziroma omili.

Da dosežemo takšne in podobne cilje, pa bi moral naš šport biti dovolj kvaliteten, da bi izvajal določeno atrakcijo. Kato pri športu razen množičnosti ne smemo pozabljati na kakovostne dosežke. Šport, ki je samo množičen, pa ni kompetitiven v mestnem, pokrajinskem in deželnem merilu, kot se to večkrat dogaja pri našem zamejskem športu, ima le ta učinek, da zbira mladino na prvih stopnjah. Najboljši posamezniki pa potem prehajajo v večinski šport in se tam ponavadi zopet izgubijo tudi iz narodnostnega vidika. Naša športna društva pa ne dosejajo nikoli prave atraktivnosti. Zato se mi zdi važno, da selektivno skrbimo tudi za kvaliteto, razen na množičnost.

Tudi tu se ponavlja shema, ki smo jo opazili pri gospodarstvu: nevarnost, da določene proizvodne faktorje »požre« večinsko področje, zaradi svoje večje atraktivnosti.

Mladinska problematika

Problem šolstva in športa je ozko povezan z mladinsko problematiko manjšine. Vendar se tu ne bi dotaknil mladinske problematike v najširšem pomenu besede, temveč predvsem glede na stanje znotraj Slovenske skupnosti.

Prisotnost in sodelovanje večjega kroga mladine v stranki je važna predpostavka za življenjske stranke same. Menim, da je zato izredno važno, da stranka ustvari pogoje, ki bodo zanimivi za mlade ljudi, in da dopušča tudi primerno svobodo iniciative in delovanja. Razen informacije je tu važna predvsem formacija, zato bi morala stranka organizirati in poskrbeti tudi formativno delovanje z mladino: predvsem seminarje za politično vzgojo, konference, okrogle mize ipd.

Sredstva javnega obveščanja

So ozko povezana z ostalimi dejavnostmi, ki smo jih doslej omenili. Na tem področju je stanje še dokaj zadovoljivo: število časopisov, revij,

izdaj, radijskih oddaj za Slovence v Italiji ni premajhno glede na naše število.

Drug problem je, seveda, kvaliteta vseh teh oddaj in oddaj.

Pri tem je treba poudariti, da bi morala glavna sredstva obveščanja, ki jih ima manjšina na razpolago dobiti čimbolj vse-manjšinski značaj. V njih bi se morale zrcaliti vse komponente manjšinskega javnega življenja in vse manjšinsko delovanje. To še posebej velja za radijsko postajo, ki bi morala še bolj obogatiti in posodobiti svoje delovanje. V tem okviru je nujno, da čimprej uresničimo načrt slovenskih televizijskih oddaj. Televizija je sodobnejše sredstvo obveščanja od radia, in s tem, da je nimamo, izgubimo možnost, da bi pritegnili občinstvo, ki običajno gleda italijanske televizijske oddaje.

Kult in religija

Kult in religija predstavljata važen aspekt slovenskega udejevanja, ki ima po eni strani religiozen pomen, ki ne more biti predmet politične obravnave, po drugi pa je to tudi pomemben narodnoobrambni in protiasimilacijski dejavnik, katerega javno delovanje tudi politika ne more prezreti.

Cerkev ima svojo posebno avtonomno organizacijo, na katero nimamo namena vplivati od zunaj. Ni nam pa vseeno če zadovoljuje vse dejanske potrebe slovenskih vernikov tako v količinskem kot kakovostnem merilu ali pa jih ne zadovoljuje. Mislim, da se javni dejavniki lahko vključijo v dialog s Cerkvijo v duhu demokratizacije samih cerkvenih struktur in sodelovanja z laiki. Smo odločno proti temu, da bi se vmešavali in izrabljali verske organizacije v politične namene. Slovenski verniki bi morali razpolagati s čim ustreznejšo in popolnejšo cerkveno strukturo in delovanjem, tako da bi vsaka naša skupnost imela na razpolago slovenskega duhovnika in slovenske obrede. Zelo važno bi bilo, da bi se delovanje za slovenske vernike ustrezno vskladilo na deželni ravni s posebno koordinacijo delovanja dušnega pastirstva za Slovence v deželi.

Za konec bi se dotaknil še dveh problemov, ki so predvsem notranjega značaja stranke: to so finance in organizacija. Problema sta očitno med seboj ozko povezana. Sodobne stranke si ne moremo zamisliti brez trdne notranje organizacije, sodobne organizacije pa ne moremo ustvariti, kjer manjkajo sredstva.

Slovenska skupnost ne prejema doklad iz državne blagajne, ker nima predstavnikov v parlamentu, zato bi se morala zavzemati, da bi stranke, ki so pomembne v deželnem merilu, prejemale finansiranje iz deželnega sklada.

Zaenkrat Slovenska skupnost živi s samo prispevkom, katerega pa bi bilo treba učinkoviteje urediti in uporabiti. Stranka bi morala težiti za tem, da si postavi bolj adekvatno organizacijsko strukturo na terenu, da seže v vsako našo vas in zaselek in to ne le na Tržaškem, oziroma Goriškem, temveč po vsej deželi Furlaniji - Julijski krajini.

Pesniška zbirka Ludvika Zorzuta »Ptička bregarca«

Ena izmed najbolj simpatičnih knjig, kar se jih je v zadnji čas pojavilo na slovenskem knjižnem trgu, je zbirka pesmi Ludvika Zorzuta »Ptička bregarca«. Izšla je pri Mohorjevi družbi v Celju in sicer za Zorzutovo osemdesetletnico. Pesnika primorski javnosti ni treba šele predstavljati, saj ga mnogi poznajo tudi osebno, drugi pa so ga lahko spoznali v ponedeljek zvečer na prireditvi Slovenske prosvete njemu na čast.

Lepo opremljena knjiga, ki takorekoč v vsaki vrsti dokazuje skrbno roko in vestnost svojega urednika Marijana Breclja, prinaša izbor iz mnogih let Zorzutovega pesniškega ustvarjanja. Marijan Breclj podaja v daljšem uvodnem eseju pregled nad Zorzutovim pesniškim in drugim literarnim ter publicističnim delom, od katerega odpade velik del na leta njegovega bivanja v Mariboru med obema svetovnjima vojnama. V uvodu pravi Breclj med drugim: »Čeprav je bil takoj po prvi vojni na Štajerskem, je bil (Zorzut) še vedno s srcem in dušo na Goriškem. ...Tematsko korenini velik del Zorzutove pesmi, rekel bi, v etnografiji. Njegove pesmi opisujejo delo briškega človeka, vendar predvsem tako, kjer se pesnik lahko razpiše o kaki etnografski posebnosti (penčanje češpelj, obiranje češen, oranje in zasaditev novih vinogradov ali nasadov). Prav posrečeno zna karakterizirati posamezna briška naselja, ki jih podaja bolj stvarno kakor Gradnik, kajti videti je, da se nit med pesnikom in preprostim kmečkim človekom - briškim kolonom ni nikoli pretrgala, medtem ko je v Gradniku že rahla razdalja velikega pomena kot poetu, ki mu je v pesmi predvsem do umetnine in najgloblje srčne izpovedi in je zato temu podrejeno vse ostalo«.

Urednik je uredil pesmi v več skupin in sicer v »briške«, »slovenjbeneške«, »pohorske«, »planinske«, »ljubezenske« in »popotne«. Mnogo jih ima priložnostni značaj, zato dehti iz njih neka toplja zavzetost ali angažiranost, kot bi rekli z danes prevladujočo tujo besedo: toda v lepi slovenščini bi lahko rekli angažiranosti — vsaj kar zadeva Zorzuta — ljubezen: ljubezen

do slovenske in posebno do primorske in slovensko-beneške zemlje, do Brd in predvsem do tamkajšnjih ljudi, saj zemlja brez teh ljudi bi se zdela pusta in oskrunjena. Ta ljubezen mu narekuje, da se zanima za njihovo življenje in delo, njihove navade, čustva in tradicije v pogledu ljudske kulture. Zorzutove pesmi so tako dragocene in nekaj posebnega v raznih pogledih: kot spontana poezija, ki mu je vrela iz srca in se ni brigala za literarne struje, kar jo je ohranilo svežo in neposredno; kot narečna poezija, ker so mnoge pesmi narečno obarvane, saj smo Slovenci še vedno nenavadno revni na take vrste paeziji zaradi naravnost psihopatskega kompleksa slavistov proti slovenskim narečjem, ki pa bi morala biti glavni temelj slo-

venskega jezika, danes kakor vedno; in pa zaradi zelo zanimivega etnografskega elementa, ki ga najdemo v njih in ki ga je omenil — kot smo slišali — tudi Marijan Breclj. To napravlja Zorzutovo zbirko važno tudi za etnografe in za vse tiste, ki so jim pri srcu narečja kot najpristnejša in dragocena posoda prave stare ljudske kulture in narodne zgodovine.

Zato se moramo še posebej zahvaliti uredniku Breclju, da je dodal zbirki na koncu Opombe, ki pojasnjujejo razne ljudske šege, ki jih omenja in opeva Zorzut, in slovarček narečnih oblik in manj znanih besed, ki je pravi posladek za etnografe in jezikoslovce, vsaj za tiste, ki jih bolj zanima bogastvo besed v slovenskih narečjih kakor sorodnost kakih papirnatih oblik slovenskega in ruskega glagola.

Zbirka obsega tudi Brecljevo bibliografijo Zorzutovih spisov in pesmi. Z risbami jo je lepo opremil slikar Ivo Kovač, Zorzutov portret pa je narisal Riko Debenjak.

Načrt koncertne sezone

Goriški Slovenci so prejšnji teden naredili poseben korak za skupno delo v okviru glasbene prosvete.

Dne 25. prejšnjega meseca so sklicale Glasbena Matica, Zveza slovenske katoliške prosvete in Slovenska prosvetna zveza v Gorici tiskovno konferenco, na kateri so njih predstavniki poročali o delu in načrtu za koncertno sezono v Gorici.

Profesor Ivan Mignozzi je v uvodu svoje razprave poudaril, da je goriško glasbeno življenje še premalo razgibano in ne ustreza celotnemu kulturnemu razvoju mesta. Različna društva nimajo ustreznih prostorov. Nastopi niso organizirani v stalnem zaporedju, dostikrat se križajo ali pa si sledijo v velikem razdobju. Na ta način ljubitelji glasbe večkrat zamudijo dobra predavanja.

Zato bodo omenjene tri ustanove organizirale koncertno sezono v abonmajski obliki. V vrsti dobro razporejenih glasbenih večerov se bodo naši ljudje lahko seznanili z deli različnih glasbenih ustvarjalcev in postvarjalcev.

Za prvo sezono so prireditelji izbrali pet koncertov, in sicer dva vokalna, dva instrumentalna in enega vokalno-instrumentalnega.

Spored koncertov je sledeči:

- 14.11.74 ob 20.30 uri v gledališču »G. Verdi«, Komorni orkester Mariborske Opere in Mladinski zbor iz Maribora - Dirigent Anton Nanut.
- 15.12.74 ob 16.30 uri v Palači »Attems«, Oktet »Gallus« iz Ljubljane.
- 19.2.75 ob 20.30 uri v palači »Attems«, Recital violinista Gorjana Košuta s brozeta.
- 17.3.75 ob 20,30 v »Katoliškem domu«, Orkester Glasbene Matice - Dirigent Oskar Kjuder, Solist: Žarko Hrvačić (violina).
- 17.4.75 ob 20,30 uri na Goriškem gradu, Akademski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane: Dirigent: Marko Munih.

Koncerti bodo kvalitetni ter časovno in krajevno dobro razporejeni.

Abonmajске cene so ustrezne široki publiki. Redni abonma stane 4000 lir; s popustom 2000. Za posamezni koncert pa znaša enotna vstopnina 1000 lir, da bo udeležba omogočena zlasti mladim poslušavcem.

Vsa naša javnost je prepričana, da so pobudniki te koncertne sezone pokazali tudi pravo smer za bodoče skupno delo v naši kulturni dejavnosti.



Vrh NOVI PREVOZI

Po dolgem času bodo urejeni avtobusni prevozi delavcev in šolarjev z Vrha in Martinščine. Doslej je skrbela za prevoz dijakov z Vrha v Gorico sovojenjska občinska uprava brezplačno in s svojim avtobusom.

Število šolarjev pa je tako narastlo, da ni več prostora za vse.

Po sestanku z deželnim odbornikom za prevoze pa se bo s prvim novembrom uredila zadeva tako, da se bo deželni avtobus za prevoze delavcev v Trzič, takoj vrnil po dijake na Vrh in jih bo vozil v mesto in po končanem pouku domov. Trideset odstotkov prevoznine bodo morali plačati dijaki sami.

Sovojenjska občina pa bo še vedno sama skrbela za prevoz otrok z Vrha v vrtec v Rupi.

Razgibana razprava na roditeljskem sestanku

Prejšnji teden je ravnateljstvo slovenske gimnazije in liceja v Gorici sklicalo roditeljski sestanek, ki so se ga udeležili vsi starši ali njihovi namestniki vpisanih dijakov.

Omenjamo ga predvsem zato, ker je prišlo po ravnateljstevih uvodnih besedah tudi do zanimive in živahne razprave o dijaških staveh.

Navzoči so razpravljali, naj se stavkajoči dijaki opravičijo za odsotnost od pouka in kako.

Nekateri so bili mnenja, da so gotove splošne stavke takega pomena, da bi moralo šolsko vodstvo stavkajoče dijake opravičiti tudi brez posebnega opravičila staršev s pisano izjavo.

Drugi so izrazili upravičeno mnenje, da so starši po zakonu dolžni skrbeti za prisotnost ali odsotnost svojih otrok v šoli do šest-

najstega leta in da ti ne smejo svojevoljno na pobudo katerekoli strani izostajati od že tako redkih učnih ur.

Ravnatelj je nato jasno poudaril, da šolsko vodstvo ne more in ne sme izražati, katera in kakšna stavka je upravičena ali ne. Na vsak način pa morajo dijaki, po obstoječih določbah, prinesiti za svojo odsotnost pisano opravičilo staršev ali njih namestnikov.

Večina se je s tem tudi strinjala.

Celotno razpravljanje in povečini tudi stvarni posegi posameznikov so pokazali potrebo takih sestankov.

Starši so se po debati porazgovarjali še z ravnateljem in profesorji o uspehih svojih otrok in tudi o drugih zadevah, ki so skupne šoli in družini.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Kdo sta Johnson in Martinson

Švedska akademija znanosti in umetnosti je podelila letošnjo Nobelovo nagrado, kot znano, dvema domačima pisateljema, *Eyvindu Johnsonu* in *Harryju Martinsonu*. Precej ljudi po kulturnem svetu se s tem ne strinja, češ da je na svetu veliko pisateljev, ki si bili bolj zaslužili Nobelovo nagrado kot ta dva. Po številu Nobelovih nagrad je zdaj Švedska na tretjem mestu, ki ga deli z Anglijo in Združenimi državami. Največ Nobelovih nagrad za književnost pa so dobili doslej francoski in nemški pisatelji. Na Francijo jih je odpadlo enajst, na Nemčijo pa sedem. Če je švedska akademija dala tokrat nagrado domačima pisateljema, ni to nič hudega — nedvomno sta je vredna. Hujše je nekaj drugega, kar tudi poudarjajo kritični komentarji, da namreč usmerja s podelitvijo nagrade pozornost na tiste pisatelje, ki so že tako ali tako dosegli uspeh in ki so bili aktualni pred desetletji; s tem pa jo odvraca od tistih, katerim bi morali danes prisluhiti. Razsodišče Nobelove nagrade je vse prepogosto v tekmi s smrtjo, ker mora mnogokrat pohiteti, da jo podeli kakemu zelo staremu in bolehnemu pisatelju, preden bo umrl. Drugi — in še bolj upravičen — očitek razsodišču Nobelove nagrade je ta, da upošteva razen skandinavskih samo literature velikih oziroma mnogoštevilnih narodov, popolnoma pa je prezrla doslej literature majhnih narodov, posebno še takih, ki nimajo lastne države.

Kdo sta torej letošnja Nobelova nagrajenca? Oba sta bila delavca in nista hodila v višje šole. *Eyvind Johnson*, ki je zdaj star 74 let, je doma iz severne Švedske, kjer je še danes občutiti le malo od tiste visoke življenjske ravni, ki jo uživajo drugi kraji na Švedskem, v času njegove mladosti pa je vladala tam revščina. Johnson si je moral v mladosti služiti kruh kot kmečki hlapec in kot železniški delavec, kar je potem popisal v nekaterih svojih romanih, kot npr. »Tu imaš svoje življenje« in »Ne ozri se nazaj«. Potem, ko je dosegel prve literarne uspehe, je veliko potoval po Evropi in poglobljaj svoje znanje ter študiral tuje literature. To je prikazal v romanih »Romantične povesti« in »Tek časa«, ki se dogajata v Berlinu in Parizu. Kot glasnik revnih in delavcev in z opisi njihovega težkega življenja je veliko pripomogel tudi k odločilnemu političnemu in gospodarskemu preobratu v svoji domovini, da se je začela z zmago socialnih demokratov politika, ki je težila in še teži za odpravo premoženjskih in razrednih razlik med posameznimi plastmi švedskega prebivalstva. *Eyvind Johnson* je bil vedno

močno zazrt v Evropo in njeno zgodovino. To odražajo romani »Odisejeva vrnitev«, kako se vrne vojak iz vojne in najde spremenjeno življenje, »Oblaki nad Metapontom« in »Sanje o rožah in ognju«, s katerimi je prikazal inkvizicijo in čarovniške procese. Njegov zadnji roman z naslovom »Par korakov do molka« je izšel lani. Na različnih časovnih ravneh prikazuje v njem švedsko družbo.

Harry Martinson pa je doma iz južne Švedske. Njegov oče je bil mornar, ki se je končno naveličal morja, se naselil v majhnem trgu Jämshög in se oženil. A je umrl, ko je bil sinček Harry star šele tri leta. Prvi dan, ko je mali Harry prišel iz šole, je videl, kako se je mati odpeljala z vlakom, in od tedaj je ni nikdar več videl. Župan je dal dečka v rejo kmetu, ki je najmanj zahteval za to iz občinske blagajne. Ko je bil Harry star 13 let, je pobegnil stroge mu rejniku in si začel služiti kruh kot snažilec strojev in na neki tovorni ladji. Tako je mnogo let blodil p omorju. Ko je moral nekoč v bolnišnico, je začel iz dolgega časa brati. Od tedaj je kar požiral knjige in začel tudi sam pisati. Leta 1929 je izdal svojo prvo pesniško zbirko »Ladja strahov« in sveži verzi, ki so zrcalili do-

življaje na morju, so se prikupili bravcem. Slaven je postal Martinson s knjigo »Potovanje brez cilja«, v kateri je opisal svoje blodnje po svetovnih morjih. Iz zapuščenega vaškega dečka je postal velik pisatelj. Švedsko in svetovno javnost pa je najbolj pretresel njegov moderni ep v verzih »Aniara« (1956), o usodi skupine ljudi, ki se rešijo iz svetovne katastrofe v vesolje, hoteč na Mars, a so vrženi iz tira in blodijo po vesoljskem prostoru, svojemu koncu in koncu vsega človeštva naproti. Omeniti je zlasti še njegova romana »Koprive cveto« in »Pot v kraljestvo zvonov«. Letošnja Nobelova nagrada je bila torej zares dana dvema vrednima pisateljima.

F. J.

FILMI O UMETNIKIH

V Nemškem kulturnem inštitutu v Trstu so predvajali 30. t.m. film o nemških umetnikih Pauli Modersohn - Becker, Williju Baumeistru, Maxu Beckmannu in Emilu Noldeju; v sredo, 6. novembra, pa bodo predvajali drugi del iste filma in sicer o Fritzu Winterju, Franzu Marcu in Wassiliju Kandinskiju. Odprli so tudi razstavo novih umetniških plakatov.

6. novembra bo v inštitutu prva seja metodično-didaktičnega delovnega kroga za učitelje nemščine v deželi Furlaniji - Julijski krajini (ob 16.30), 9. novembra pa bodo predvajali film za mladino (ob 16.30). Dne 13. nov. bo prvi koncert v letošnji sezoni. Nastopil bo Južnozahodni komorni orkester iz Pforzheima.

Lev Detela »Legende o vrhovodcih in mesečnikih«

Pri slovenski založbi The Lapwing Private Presse v Canberri v Avstraliji je izšla nedavno nova zbirka pesmi Leva Detela z naslovom »Legende o vrhovodcih in mesečnikih«, kar smo v našem listu že naznanili. Knjižico je lepo opremil pesnik in risar Bert Pribac. Izšla je kot drugi zvezek v zbirki »Pesniška uresničevanja«, katere pobudnik in uresničevalec je, kot kaže, ravno v Avstraliji živeči Primorec Bert Pribac.

Ta Detelova zbirka vsebuje dvajset pesmi, katerih skupni motto je naveden pod risbo zmagaja na prvi strani teksta takole: »Iz skrivnostnih strani knjige veje strup. Polašča se te bivanjski obup«.

Naslov zbirke in njen motto nam postaneta jasnejša, ko si preberemo prvo izmed teh pesmi z naslovom »Problem branja« in ki se glasi:

Stare knjige skrivajo slike mesečnikov in vrhovodcev.

Pod sivimi pečinami razgetajo konji brez povodcev.

Zbledele črke rišejo pasti v čas, zgroziš se, senca ti polzi čez obraz.

Potem spet listaš knjige in strmiš. Na stoti strani blaznega mesečnika prebudiš. V temini sobe zdaj preži izza zavese, v oknu sije luna skozi pokopališke ciprese.

Pradavni kriki groze te obiskujejo, obglavljeni čarovniki iz knjig zarote kujejo. morilski mesečniki brlizgajo v polmraku in vrhovodci z noži te čakajo ob vsakem koraku.

Iz skrivnostnih strani knjige veje strup. Polašča se te bivanjski obup. Kričiš, poklekaš, padaš kot zaklet na tla, iz blazne knjige se ti božji mesečnik smehlja.

Podobne grozotne in prividne motive, ki izražajo podzavestni strah v ljudeh, najdemo tudi v drugih pesmih. To izražajo že njihovi značilni naslovi »Nastanek mesečnika«, »Vrhovoddec, škof, kralj, kraljica, vojak, smrt, mesečnik«, »Prastare sanje«, »Dovoboj med mesečnikom in vrhovodcem«, »Nočni ogisk« in podobno. Skrivajo se celo pod dozdevno čisto nevtralnimi naslovi kot »Slovo od Anglije«, »Testament« ali »Indijansko poletje«. Zdi se nam, da se je Levu Detelu posrečilo izraziti v teh fantazijsko bogatih in jezikovno odličnih pesmih tisti skriti, neracionalni strah, ki tlači človeštvo v današnji dozdevno tako prosvetljeni dobi — predvsem strah pred tehniko in prihodnostjo. S tem pa je dosegel Detela tudi nov vrh svojega dosedanjega pesniškega ustvarjanja.

J.

Novemberska številka »Ognjišča«

V Trst je prispela novemberska številka mesečnika »Ognjišča«, ki prinaša poleg zanimivih dopisov fantov in deklet intervju s starosto slovenskih misijonarjev Stankom Poderžajem iz Bengalije, iz katerega zvemo marsikaj o tamkajšnjih razmerah, članek o sv. Virgilu, ki je oznanjeval evangelij Slovincem, intervju z duhovnikom Cirilom Bajukom o škopskem škofu Janezu Gnidovcu, članek o mladinskem shodu v Taizéju ob koncu letošnjega poletja, reportažo »Nagrobniški velikih Slovencev« z mnogimi fotografijami nagrobnikov, članek o ukra-

jinskem dvigalcu uteži Vasiliju Aleksejevu, članek (v rubriki »Priče kulture«) o Hrastovljah, roman »Srečanje na otoku« in še marsikaj.

—o—

SLODNJAK JE NAPISAL ROMAN O CANKARJU

Kot smo zvedeli, je dokončal Anton Slodnjak roman o Ivanu Cankarju. Slodnjak, ki je sicer bolj znan kot odličen literarni zgodovinar, je tudi nadarjen pripovednik in je doslej napisal že dva romana, o Prešernu in Levstiku.

S TRŽAŠKEGA

Nagrade openske hranilnice

Upravni odbor Hranilnice in Posojilnice na Opčinah se ob priliki »svetovnega dneva varčevanja — 31. oktobra 1974« — hvaležno spominja vseh članov in ostalih vlagateljev in se jim zahvaljuje za izkazano zaupanje. Zaveda se namreč, da brez njihovega varčevanja tudi Hranilnica in posojilnica ne bi dosegla tako vidnega uspeha in razmaha.

Kot skromen znak za oddolžitev slehernemu vlagatelju je odbor sklenil pokloniti

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE V TRSTU
Kulturni dom

Ivan Cankar
ZA NARODOV BLAGOR

V nedeljo, 3. novembra, ob 16. uri

ZAHVALA

Ob prijetnem presenečenju, ki sem ga doživel minulo nedeljo popoldne v Finžgarjevem domu na Opčinah, se iskreno zahvaljujem vsem, ki so prispevali in pripomogli k počastitvi mojega jubileja s tako lepo uspešnim sporedom in uspehom, ki mi bo ostal v trajnem in lepem spominu. Še enkrat vsem prav pristrčna hvala.

Stane Malič

NAŠE SOŽALJE

Gospodu Karlu Guštinu, občinskemu svetovalecu in lastniku restavracije »Furlan« na Repentabru, izrekamo ob prezgodnji smrti žene globoko občuteno sožalje. Iskreno sožalje tudi hčerka in vsem sorodnikom.

ob priliki letošnjega svetovnega dneva varčevanja osem hranilnih knjižic najpridnejšim dijakom in učencem v šolskem letu 1973-74. Nagrajenci so naslednji:

Lir 50.000 - Kapič Saudam, Znanstveni licej »F. Prešeren«;

Lir 50.000 - Mesesnel Erika, Klasični licej »F. Prešeren«;

Lir 50.000 - Pieri Silvana, Trgovski tehnični Zavod »Ž. Zois«;

Lir 50.000 - Besednjak Marija, Učiteljišče »A. M. Slomšek«;

Lir 30.000 - Štor Mira, Srednja šola »S. Kosovel« - Opčine;

Lir 20.000 - Černuta Julijana, Slovenska Osnovna šola - Opčine;

Lir 30.000 - Saviano Giacomo, Srednja šola z italijanskim učnim jezikom na Opčinah »Muzio de Tommasini«;

Lir 20.000 - učenec Osnovne šole na Opčinah z italijanskim učnim jezikom.

Kulturne novice

KNJIŽNICA NEMŠKEGA KULTURNEGA
INSTITUTA V TRSTU

Nemški kulturni inštitut v Trstu obvešča, da je njekova knjižnica s številnimi leposlovnimi deli in s knjigami z drugih področij (zgodovina, jezikoslovje, literarna zgodovina, naravoslovje, mladinska književnost itd.) odprta vsak dan od ponedeljka do petka, od 17. do 20. ure.

ETNOLOŠKA RAZSTAVA V GRADU
KROMBERK

V petek, 25. oktobra, so odprli v gradu Kromberk v Novi Gorici razstavo »Iz kitajske zbirke Slovenskega etnografskega muzeja«. Razstavo je pripravila dr. Pavla Štrukelj. Odprta bo do 24. novembra in sicer ob delavnikih (razen ob sobotah) od 8. do 14. ure, ob nedeljah pa od 13. do 18. ure.

V Italiji nihče ne zbira starega papirja

V Italiji, kot znano, nihče ne mara starega papirja. Mnogo ljudi gre rajši beračit, kot da bi nabirali po hišah star papir in drug star material ter ga prodajali. To se jim najbrž — po njihovih računih — ne splača, kajti za kilogram starih časopisov dobi kvečjemu dvajset lir in za to se morajo truditi, hoditi od vrat do vrat, prenašati papir, ki ni lahek, sem in tja, ga sortirati, povezati in še odpeljati h kakšnemu

podjetju, ki odkupuje star papir — če taka podjetja sploh najdejo. Dvajset lir pa priberačijo mimogrede, tudi v desetih sekundah, brez velikega truda, razen da držijo pred seboj odprto dlan.

Pri vsem tem je znano, da Italija nima veliko gozdov in da mora torej veliko večino papirja uvažati. Zakaj torej ni nobenega interesa za zbiranje starega papirja, je težko razumeti. Prav tako, kot je težko razumeti, zakaj ni interesa za zbiranje starega železa v državi, ki nima železne rude. V nobeni državi v Evropi ne leži okrog toliko starega železa, ki ga nihče ne mara, kot v Italiji. Ne marajo ga niti v odpadkih. Zato vozijo ljudje železne in druge neuničljive odpadke, pa tudi papir, v naravo in jih puščajo tam. Tako vidimo tudi na Krasu kope starega železa, kartonskih škatelj, papirja in drugega.

V Sovjetski zvezi dobi vsakdo, ki pipele na zbirališče 20 kilogramov starega papirja, v dar lepo knjigo, ki jo je sicer težko najti v knjigarnah, ker gre za knjige uspešnice, katerih avtorji so Aleksej Tolstoj, humoristična pisatelj Ilf in Petrov, Ethel Voinich, Conan-Doyle, Aleksander Dumas, Hans Christian Andersen in drugi.

Če se bo tak način zbiranja starega papirja obnesel, bodo sovjetske papirne industrije na svoje stroške ponatisnile zbrana dela pisateljev, ki jih imajo bravci najrajši. Zaenkrat so ovedli tako akcijo za zbiranje starega papirja v desetih največjih sovjetskih mestih.

KONGRES O DVOJČKIH

V Italiji je 800.000 družin, ki imajo dvojčke. V zvezi z dvojčki se pojavljajo zanimivi socialni in biološki problemi, npr. glede dednosti. O tem razpravljajo na mednarodnem kongresu, ki se je začel v ponedeljek v Rimu na pobudo tamkajšnjega inštituta za preučevanje dvojčkov in dednosti »Gregor Mendel«.

V Italiji se rodijo dvojčki na vsakih 80 porodov, v nekaterih italijanskih deželah pa celo na vsakih 30 ali 40.

Sodobno
kmetijstvoVloga avtotohnih selekcioniranih
kvasovk pri pripravi vina

II.

Vrenje je biokemični proces

Na prehodu 20. stoletja je uspelo Buchnerju izvesti prvo vrenje brez žive celice in izolirati vrelni encim cymazo. S tem sta bila oba nasprotujoča si znanstvena tabora pomirjena. Vrenje je na življenje vezani proces, torej biokemični proces. V vinarstvu je bil pojasnjen padec skupne kisline, do katerega pride nekaj mesecev po končanem vrenju in pri katerem sodelujejo bakterije, ki razgradijo jabolčno kislino v milejšo mlečno. Sicer ne deluje pri vrenju samo cymaza, ampak cela vrsta delnih encimov. Vsak delni encim po svoje vpliva na vrenje in prav zato je dandanes mogoče vplivati na pripravo vina drugače kot v preteklosti, poznavajoč zapletene mikrobiološko-kemijske zakonitosti, po katerih potekajo posamezni procesi pri proizvodnji vina. Vinarstvo je doživelo v zadnjih tridesetih letih znanstveni in zato tudi visokotehnični industrijski razvoj.

Kaj se dogaja z moštom takoj po stiskanju grozdja?

Na grozdnih jagodah se nahaja bogata naravna mikroflora in sicer od škodljivih in koristnih kvasovk do bakterij in plesni, ki pripadajo najrazličnejšim rodovom in vr-

stam, in ki jih po osnovnih značilnostih delimo v tri skupine:

- mikroorganizme, ki zaradi koncentracije vodikovega iona ali osmose nimajo nobenega vpliva na kakovost vina;
- kvasovke, ki mošt normalno povrejo, kamor spadajo žlahtne kvasovke vrste *saccharomyces*;
- kvasovke, ki v moštu in vinu rastejo, pa niso sposobne opraviti popolnega alkoholnega vrenja ter zmanjšujejo kakovost vina.

Raziskovalci so samo v Sloveniji odkrili 26 različnih vrst kvasovk. Dosedanje raziskave so pokazale, da je naravna sestava grozdne mikroflora odvisna od mnogih dejavnikov, ki so od primera do primera močno spremenljivi in odvisni zlasti od zdravstvenega stanja jagod, položaja grozdja na trti, višine vzgoje, stopnje dozorelosti in v zadnjem času od uporabe raznih organskih fungicidov proti gnilobi, ki spremenijo ali celo uničijo grozdno mikrofloro.

Po vsem tem ne bi smeli prepuščati več vrenja srečnemu naključju in čakati, katerega vrsta mikroorganizmov bo v konkurenčni borbi zmagala in dala pečat kvaliteti vina.

(Se nadaljuje)



KORČNOJ - KARPOV (15. partija)

Retijeva otvoritev

1. Sf3 Sf6, 2. g3 d5, 3. Lg2 Lf5, 4. c4 c6, 5. cd cd, 6. db3 dc8, 7. Sc3 e6, 8. d3 Sc6, 9. Lf4 Le7, 10. 0-0 0-0, 11. Tac1 Lg6, 12. Se 5 Sd7, 13. Sg6: hg, 14. h4 sc5, 15. Dd1 Dd8, 16. d4 Sd7, 17. e4 sb6, 18. e5 Tc8, 19. Lh3 a6, 20. Kg2 Sc4, 21. b3 Sa3, 22. Sa4 Sb4, 23. Dd2 b5, 24. Sc5, Lc5, 25. dc Sc6, 26. Tfe1.

To potezo je velemejster Geller ostro kritiziral. Po njegovem bi bil moral beli takoj napasti z obrobni kmetom, namesto da je kolebal s trdnjavo. Kaj bi se bilo v tem primeru zgodilo? Predlagamo nekaj nadaljevanj:

A) 26. h5 De8, 27. hg5: in črni nima nadomestila za razbito rokado.

B) 26. h5 gh5, 27. Lg5 Dd7 (ali De8), 28. Lf6 Se 7, 29. Dg5 Sg6, 30. Dh5: Če sedaj črni vzame lovca, dobi mat tako rekoč izsiljeno: 30. ... gf6, 31. ef6: Dd8, 32. Dg5 (grozi 33. Le6:) Tc 6, 33. Th1 e5, 34. Le6 Te6, 35. Th8+ in mat v naslednjih dveh potezah. Če pa lovca ne vzame, spet nima najmanjšega nadomestila za šibko pozicijo. Boljši sta naslednji varianti:

C) 26. h5 gh5, 27. Lg5 Dc7, 28. f4, vendar bo črni težko preprečil belemu, da zasede h-linijo ali da plasira lovca na f6.

D) 26. h5 gh5, 27. Lg5 Da5, 28. De2 z istimi strateškimi grožnjami kot prej.

V 28. potezi je beli še zamenjal damo (ob kar se je Geller spet obregnil) in se s tem odpovedal vsej pozicijski prednosti. Posledica: remi (po 47. potezi).

Podoba je, da je veliki napadalec Korčnoj prav v trenutku, ko bi bil moral požeti sadove svoje lepe igre, podlegel neodločnosti, zaradi česar je toliko obetajoča partija zvedenela v remi.

Bo Moro uspel?

(Nadaljevanje s 1. strani)

pustili ujeti v ustaljeno kolesje oblasti in niso prinesli vanj nove svežine, novega duha, niso skratka prevetrili že zatohlega ozračja posameznih ministrov.

Toda to so ugotovitve, ki morda danes prav malo pomenijo. Kar danes vse zanima, je, ali bo Aldo Moro uspel. Odgovor na to vprašanje skoraj ni mogoč. Mislimo pa, da si ogromna večina ljudstva želi in pričakuje, da bi bilo njegovo prizadevanje kronano z uspehom.

Eden izmed najstarejših pojavov, s katerimi imajo opraviti arheologi, so nagrobniki, nagrobni spomeniki. Grobovi sami so, kot znano, eden najvažnejših virov, po katerih lahko preučujemo starodavne kulture. Od marsikaterih ni ostalo drugega kot grobovi oziroma tisto, kar je v njih: ostanki okostja, ali pepel od sežganih trupel in tisto, kar si nekdanji ljudje, ki so trdno verjeli v posmrtno življenje, dajali svojim dragim s seboj na drugi svet: nakit, ki so ga imele ženske najrajši, orožje, razno orodje, posode, v katerih je včasih še lahko ugotoviti ostanke kake obredne jedi, ostanke oblek, predvsem njihove koščene ali kovinske dele (zaponke, gumbi). Toda za rekonstrukcijo zgodovine in jezikov nekdanjih narodov so še važnejši kameniti nagrobniki. Največji so piramide, nagrobniki egipčanskih faraonov. Po njih lahko sklepamo na absolutno oblast in mogočnost faraonov ter na grozotno izkoriščanje sužnje v nekdanjem Egiptu. Za arheologijo in zgodovino so zelo važni hieroglifski napisi v notranjosti piramid, v faraonskih grobnih celicah.

V Evropi davnih časov ni takih mogočnih nagrobnikov. Velike kamenite nagrobne spomenike so si začeli postavljati šele Rimljani, verjetno pod orientalskim vplivom. Vendar pa so tudi druga evropska ljudstva že pred tisočletji postavljala na grobove svojih dragih, posebno še uglednih ljudi, kamnite spomenike, skoro vedno v obliki pokončno stoječega kamnitega bloka, ki so mu v vsej severni Evropi pravili kumbl, odtod najbrž tudi slovenska beseda kamen. Ko so iznašli — verjetno pod vplivom južноеvropskih pisav, etruščanske, rimske in grške — runsko pisavo, so začeli vkleševati v nagrobnike tudi kratke napise, pogosto samo ime rajnega ali rajne. Včasih pa so dodali tudi poklic ali funkcijo, ki jo je opravljal rajnik, npr. ugandir (tisti, ki je znal vedeževati ali uganiti prihodnost, itd.). Iz imen in takih besed na nagrobnikih skušajo arheologi, zgodovinarji in jezikoslovci rekonstruirane jezike Keltov, Ilirov, Nordijcev in raznih drugih nekdanjih evropskih ljudstev.

Grobovi in nagrobniki so veljali za svete, nedotakljive. Ropanje grobov ali podiranje nagrobnikov je veljalo za hudo oskrumbo in zato so jih skušali zavarovati pred tem z raznimi čarovnimi formulami, ki so grozile oskrunjevalcem s pogubo. Na ev-

ropskem severu je najti največkrat na takih kamenitih nagrobnikih besedo *alu*, ki je pomenila v bistvu isto kot slovenska beseda žal — tistemu, ki bo oskrunil grob, bo žal, nad njega bo prišlo vsakovrstno zlo. Večkrat pa so vklesali tudi kako daljšo grozilno formulo.

(Nadaljevanje sledi)

NA TEKOČEM TRAKU

Državni statistični urad v Rimu je ugotovil, da se je pripetil v lanskem letu vsakih 44 sekund po en zločin na državnem ozemlju.

Statistika zločinov pa je takole razdeljena: vsakih 71 sekund tatvina, vsakih 57 po ena sleparija, ropi so se pripetili vsaki dve uri in 40 minut, umori vsakih 8 ur in 56 minut, izsiljevanja vsakih 16 ur in pol, poškodbe z razstrelivi vsakih 67 ur, ugrabljanje oseb vsakih pet dni.

Varnostni organi so sodnijam prijavili 715.420 kazenskih ovadb, skoraj 30 tisoč več kot v predlanskem letu 1973.

Umorov so našli 981, ropov 3278, ugrabitev oseb pa 75.

Večino zločinov predstavljajo tatvine, ki jih je bilo v letu 1973 preko 442 tisoč.

Čudno pa je, da policija ni mogla izslediti večine tatov.

KULTURNI VEČER

V ponedeljek zvečer je potekal v dvorani kulturnega krožka slovenskih izobražencev v ulici Donizetti izredno prijeten in posrečen kulturno-literarni večer.

Besedo je imel starosta slovenskih pesnikov Ludvik Zorzut, ki je v zveneči besedi govoril o svojem pesniškem doživljanju in ustvarjanju oz svoji zbirki »Ptička bregarica«.

Do kraja napolnjena dvorana je živahno pritrjevala briškemu in planinskemu pesniku, ki je pri svojih visokih letih kar izžareval mladeniško čilost.

Iz Goriške

JAVNI LOKALI

Od petka 1. novembra dalje stopi v veljavo novi zimski urnik za javne lokale in gostišča.

Kavarne in bari bodo odprti od 6. do 24. ure. Restavracije od 9. do 24. ure. Krčme in gostilne s kuhinjo od 8. do 24. ure.

Lastniki lokalov pa imajo možnost, da zjutraj odprejo eno uro kasneje in zvečer zapro eno uro prej.

Ta urnik bo ostal v veljavi v Gorici in v pokrajini do 14. maja 1975.

ČESTITAMO!

Dne 24. oktobra je praznovala v Gorici 86-letnico svojega življenja gospa Hermina Vranič.

Jubilantka, ki je zelo cenjena v osrednjem delu Gorice in v slovenskih društvenih krogih ter v farni soseski pri sv. Ivanu je po rodu iz Trsta. S svojim možem železniškim uradnikom je dolgo let morala bivati v Italiji. Njena hiša na Travniku je še danes odprta vsem, ki so potrebni duševne in telesne pomoči.

pohištvo

KOZMAN

VABIMO cenjene odjemalce naj obiščejo **NOVO TRGOVINO S POHIŠTVOM** v Ulici Castaldi 3 v Trstu - Tel. 762966 (pri Trgu Garibaldi).

OGLEDALI si bodo med drugim edino razstavo na Tržaškem vseh vrst izdelkov z **n a n e TOVARNE M E B L O** (kmečke dnevne sobe, skrinje, kmečki koti itd.) in velik izbor kuhinj Podjetja CUMINI.